

Posudek vedoucího diplomové magisterské práce: „*Vznik a vývoj vyobrazení Buddha a bodhisattvy v gandhárském umění*“, předložené Kateřinou Svobodovou

Předkládaná diplomová práce je na první pohled svým rozsahem nadstandardní: deklarováno je 168 stran textu a 655 poznámek pod čarou (!), přičemž autorka z podnětu školitele ještě do výsledné podoby práce nakonec nezařadila téměř čtvrtinu již hotového textu, který řešil další vývoj buddhistického umění ve Střední Asii a západní Číně.

Takto rozsáhlá práce samozřejmě nemůže být zcela prosta chyb a zaváhání, některé z těchto momentů odráží na následujících řádcích i tento posudek, jakkoliv celkový dojem z práce je více než pozitivní.

Autorka v úvodní části (1.1) mapuje raný vývoj symbolického jazyka v buddhistickém prostředí a nachází řadu pozoruhodných paralel a výkladů k prvotním symbolům. Řecké vlivy zde konstatuje již u památek maurjského období. Při pojednání o stúpách a jejich typech (1.2) bylo jistě možno přihlédnout i k práci R. Silvy (Silva, R. 1988: *Religious Architecture in Early and Medieval Sri Lanka*. Colombo), kde je těmto stavbám věnována bedlivá pozornost, z novější literatury připomeňme stručnou typologii gandhárských stúp Š. Kuwayamy (Der Stupa in Gandhara, In: *Gandhara. Das buddhistische Erbe Pakistans*, 2009, s. 170-178; zde i další články na dílčí témata autorčina zájmu: obraz Buddha, bódhisattvy, scény s oběma a mnohá dlaší). V pozn. 75 se snad jedná o imitaci valené klenby (autorčina „sudovitá střecha“ a „sudovitý strop“). Velmi podrobně jsou probrány vybrané ukázky z raných reliéfů, zobrazujících různé příběhy tzv. džátak, zde autorka prokazuje schopnost uchopení jednotlivých způsobů narace i schopnost intepretace (kap. 1.2.2) Dále již pojednává – v souladu s hlavním zadáním práce – zobrazování Buddha a lze snad jen poznamenat, že se k vlastní gandhárské tvorbě mohla dostat přece jen dříve, než po padesáti stranách.

Velmi zajímavý výklad o jednotlivých *lakšanách* v kapitole 2.1 mohl být názorněji ilustrován odkazy na jednotlivá vyobrazení v bohaté příloze. Když již se objeví odkaz alespoň na vyobrazení jinde v literatuře, nebylo by chybou uvést i o jaký předmět se jedná (viz pozn. 198). Zde i na jiných místech práce bych se přikláněl ke skloňování převzatých slov (sedí v padmasáně nikoliv v padmasána; podobně v případě múder aj.).

Při podrobném rozboru způsobu pojednání roucha a jeho řasení (s. 54ff) by možná stálo za to připomenout starší článek H. Plaeschkeho (1961): *Zur Stilenentwicklung und Verwendung des Buddhabilde in der Gandharaschule*. *Wissenschaftlichen Zeitschrift der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg*. X/1,139-156, jenž právě tyto prvky analyzuje.

Autorka by v některých případech mohla korigovat tvrzení či názory svých zdrojů, pokud ji k tomu opravňují například nějaké nověji publikované informace, jak je tomu u poznámky 211, kde je zmíněna Cribbova datace Kaniškových mincí do let 100 až 123 po Kr., třebaže sama v jiné části práce věnuje pečlivou pozornost nově stanovené chronologii Velikých Kušanů s počátkem Kaniškovy vlády v roce 127/128 po Kr.

Poměrně vyváženým způsobem se autorka dokázala vypořádat s nesmírně obsáhlým souborem zajímavých reliéfů se zobrazeními scén ze života Buddha (kap. 2.2), jimž věnuje třicet stran textu.

Kapitola 3.2 přináší přehled hypotéz a teorií, pokoušejících se řešit klíčový problém datace a chronologie gandhárského umění. Zde autorka mohla věnovat více pozornosti úloze údolí Svátu v nejranějším stupni vývoje zobrazování Buddha. Jak se ukazuje, některé atypické příklady vzniklé v místních klášterech, lze datovat již do doby před polovinou prvního století po Kr. (zde zejména bohatá italská literatura spojená s bádáním právě v údolí Svátu; M. Taddei, D. Faccena aj.)

Za chybu lze jistě považovat občasné nepovedené formátování poznámek pod čarou (bez mezery za číslem).

V samotném závěru lze „relativizovat relativizované“, tedy autorčino zpochybnění toho, co je indické a co např. íránské: je totiž třeba jasně odlišit, zda zkoumáme božstvo „z textů“ nebo jeho ikonickou či anikonickou reprezentaci. I božstvo zjevně indické (čti známé ze starých místních textů) může být zobrazeno způsobem, který vychází z cizí tradice. Šíření náboženství ne vždy nutně koreluje se šířením jeho obrazů a naopak. Tam, kde texty absentují, můžeme o povaze náboženského kontextu dochovaných obrazů pouze spekulovat a také tak činíme.

Shrnu-li svůj dojem z předložené diplomové práce, pak mohu říci, že nic nechybí, možná trocha přebývá: informací je zde enormní množství a někdy se v nich čtenář může ztratit a zatouží po jasnější struktuře.

Práce Kateřiny Svobodové je bez nejmenších pochyb vhodným podkladem pro obhajobu a opravňuje ji k získání titulu magistr. Osobně bych se přikláněl k jejímu *výbornému* hodnocení. Tato autorčina velice pilná práce mne přivedla i k myšlence, zapojit ji do přípravy mnou již dlouho plánované publikace o gandhárském umění, která v češtině již dlouho chybí.

V Čelákovících, 17.5.2012

Ladislav Stančo, PhD.